

Povezanost med dojenčkovo oziroma malčkovo navezanostjo na mater in njegovim vedenjem pri vadbi plavanja

Petra Fišer^{1*} in Zlatka Cugmas²

¹Voličina, Slovenija

²Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Oddelek za predšolsko vzgojo, Maribor

Povzetek: V prispevku sva želeli ugotoviti, ali obstaja povezanost med navezanostjo na mater in obnašanjem pri vadbi plavanja pri dojenčkih in malčkih. V raziskavi je sodelovalo 100 dojenčkov in malčkov, starih od 5 do 36 mesecev, ter njihove matere. Kakovost dojenčkove oziroma malčkove navezanosti sva ugotavljali s prilagojeno Ocenjevalno lestvico otrokovega obnašanja do staršev (Cugmas, 2007), za ugotavljanje značilnosti vedenja dojenčkov in malčkov na vadbi plavanja pa Lestvico otrokovega vedenja na vadbi plavanja (Fišer, 2006). Rezultati so pokazali, da so dojenčki in malčki na vadbi plavanja večinoma motivirani za dejavnost, se zanimajo za okolico in so živahni. Večina jih na vadbi izraža varno navezanost na starše. Rezultati podpirajo hipotezo, da obstaja povezanost med dojenčkovo oz. malčkovo navezanostjo na mater in njegovim vedenjem na vadbi plavanja.

Ključne besede: navezanost, vadba, plavanje, dojenčki, malčki

Correlation between the attachment of children onto mother and the behaviour of children in swimming practice

Petra Fišer¹ and Zlatka Cugmas²

¹Voličina, Slovenia

²University of Maribor, Faculty of Education, Department of Pre-school, Maribor, Slovenia

Abstract: The associations between children's attachment to their mothers and their behaviour during swimming practice was examined. 100 infants, toddlers and their mothers participated in the research. Children's age ranged from 5 to 36 months. The quality of child's attachment was established with the use of Scale of his/her attitude towards the parents (Cugmas, 2007), whereas the scale of Child behaviour in swimming practice (Fišer, 2006) was used to determine the characteristics of infants and toddlers during swimming practice. The results had shown that children are mostly motivated in the activity, interested in environment and also show lively behaviour. Most of them show secure attachment towards their mothers. The hypothesis, stating that there is a correlation between child's attachment onto the mother and his/her behaviour in swimming practice, is supported.

Keywords: attachment, exercise, swimming, infants, toddlers

CC = 3020

Razvoj navezanosti

Navezanost je obojestranska, trajna čustvena vez med otrokom in odraslim (običajno staršem), k njeni kakovosti pa prispevata oba. Navezanost dojenčkom pomaga pri prilagajanju, saj jim zagotavlja, da bodo starši zadovoljili njihove psihosocialne in telesne potrebe (Papalia, Olds in Feldman, 2003).

V razvoju navezanosti obstajajo tri faze (Horvat in Magajna, 1987). Posamezni otroci se razlikujejo po tem, v kateri starosti preidejo iz ene faze navezanosti v drugo, pri vseh pa te faze potekajo v enakem zaporedju. Prva je faza nespecifične navezanosti, ki se začne že zelo zgodaj in traja približno do 7. meseca starosti. Dojenček se enako odziva na vse osebe, ki z njim prijateljsko ravnajo, ne glede na to, ali so te osebe njemu sorodstveno ali kako drugače blizu ali ne. Po sedmem mesecu se dojenčkov odziv začenja spreminjati, dojenček začne razvijati objektivne vezi z materjo (ali skrbnikom), mater začne doživljati kot celoto in jo loči od drugih oseb. Približevanje matere pri njem povzroči nasmeh, približevanje tuje osebe pa rastočo anksioznost – strah pred neznanci (Sroufe, 1997). Ta druga stopnja navezanosti se imenuje specifična navezanost (Horvat in Magajna, 1987). Po obdobju specifične navezanosti na eno osebo začenja okoli prvega leta starosti malček kazati znake navezanosti tudi na druge osebe v svojem okolju, ki zanj skrbijo oziroma se z njim prijazno družijo. Ta stopnja se imenuje večkratna ali multipla navezanost in jo malček doseže približno v 18. mesecu starosti.

Z opazovanjem eno leto starih malčkov s postopkom *Tuja situacija* so M. Ainsworth, Blehar, Waters in Wall (1978) odkrili tri osnovne tipe navezanosti: varno in dve obliki negotove navezanosti, izogibajočo se in ambivalentno. Kasnejše raziskave pa so pokazale, da obstaja tudi četrti tip, neorganizirana oziroma zmedena navezanost (Main in Solomon, 1986).

Postopek *Tuje situacije* sestavlja niz osmih dogodkov, ki skupaj trajajo manj kot pol ure. V tem času mati dvakrat zapusti prostor, dojenčka pa pusti v njem. Prvič ga pusti z neznanko, drugič pa samega. Raziskovalce zanima predvsem dojenčkov odziv ob materini vrnitvi (Ainsworth idr., 1978).

Čeprav so rezultati večine raziskav dobljeni po metodi *Tuje situacije*, nekateri raziskovalci dvomijo o njeni veljavnosti (Field, 1987). *Tuja situacije* je umetna. Od mater zahteva, naj ne navezujejo stika z otrokom, otroke izpostavlja ponavljajočim se odhodom in prihodom odraslih in od njih pričakuje, da so na to pozorni. Ker na navezanost vpliva širši razpon vedenjskih vzorcev, so raziskovalci iskali bolj temeljito in občutljivo metodo, ki bi razkrila, kako se mati in otrok odzivata drug na drugega v naravnih in nestresnih situacijah. Za sistematično opazovanje odnosov med materjo in otrokom v vsakodnevnih situacijah sta E. Waters in K. Deane (1985) sestavili ocenjevalno lestvico o otrokovi navezanosti. Pripomoček je sestavljen tako, da matere ali drugi izurjeni opazovalci otrokovo vsakdanje vedenje primerjajo z opisom »hipotetičnega najbolj varnega otroka«.

Tabela 1: *Izražanje navezanosti v Tuji situaciji (prirejeno po Thompson, 1998; v Papalia, 2003; str. 188).*

Tip navezanosti	Značilno vedenje
Varna	Otroci ob materinem odhodu jokajo ali protestirajo, ko se vrne, pa jo veselo pozdravijo. V navzočnosti matere kažejo odvisnost od njene bližine, uporabljajo jo kot varno zatočišče.
Negotova/izogibajoča se	Otroci ob materinem odhodu le redko jokajo, ko se vrne, pa se izogibajo stikov z njo, jo ignorirajo. Velikokrat so jezni in se ne zatečejo k materi, ko kaj potrebujejo. Upirajo se, če jih pestuje, še bolj pa, ko jih odloži.
Negotova/ambivalentna	Otroke je strah še pred materinim odhodom. Matere jim ne dajejo dovolj občutka varnosti, da bi lahko svobodno raziskovali, zato ves čas iščejo stik z materjo in silijo v njeno naročje. Ko jih mati za kratek čas zapusti, kažejo silen stres in so zelo razburjeni. Ko se vrne, si želijo stika z njo, hkrati pa se ji upirajo tako, da jo brcajo ali se hočejo izviti iz njenega objema. Take otroke mati težko potolaži.
Neorganizirana/zmedena	Otroci s tem tipom se običajno vedejo nedosledno in protislovno. Videti so zmedeni in prestrašeni.

Pomen otrokove navezanosti na starše

Teorija navezanosti predvideva, da varnost otrokove navezanosti na starše vpliva na njegove socialne in spoznavne zmožnosti (Van IJzendoorn in Sagi, 1999). Bolj kot je otrok varno navezan na odraslega, ki ga vzgaja, lažje postane samostojen in razvija dobre odnose z drugimi. Otrok dobi svoje prve socialne in čustvene izkušnje v družini. Zato je logično pričakovati, da je kakovost odnosov med otrokom in starši pomembna tudi pri razvoju otrokovih odnosov z vrstniki (Cugmas, 1997). Od zgodnjih izkušenj je odvisno, katere izkušnje posameznik kasneje išče oziroma katerih se izogiba ter kako izkušnje zaznava in si jih razlaga, ali krajše, kaj lahko od socialnega sveta in samega sebe pričakuje (Bowlby, 1969).

Varno navezani dojenčki so bolj družabni od tistih, ki so negotovo navezani. Prav tako so bolj radovedni, sposobni, domiselni in samozavestni. Njihovi odnosi s starši in vrstniki so bolj pozitivni, manj pogosto izrazijo negativna čustva ali agresivnost, več časa preživijo v bližini vrstnika in se igrajo, dobro znajo reševati spore, pogosteje prevzamejo igračo od vrstnika, več vokalizirajo ter kasneje uporabljajo več besed in večkrat posnemajo vrstnika (Main, 1983; v Papalia idr., 2003). Otroci, ki izražajo varno navezanost na mater, imajo tudi manj težav pri obvladovanju okolja (izguba ravnotežja, ukvarjanje z igračami, plazenje, čepenje) kot otroci, ki so anksiozno navezani na mater. Pri raziskovanju okolja se pogosteje obračajo stran od matere, z njo komunicirajo na daljavo in se le občasno vračajo k njej. Otrok, ki

ustvari podobo matere kot fizično in čustveno koristne, je sposoben svojo energijo usmeriti tudi na druge vidike okolja, s čimer se krepijo tudi njegove sposobnosti obvladovanja okolja. Otroci, ki so negotovo navezani na svojo mater, porabijo več časa za opazovanje matere in njenih dejanj, zato so manj pozorni na okolje (Cassidy, 1986). Negotovo navezani dojenčki pa imajo kasneje v življenju pogosto težave, saj so bolj zadržani, sovražni in odvisni (Sroufe, 1993; v Papalia idr., 2003).

Vadba v vodi za dojenčke in malčke

Plavanje sodi med oblike gibanja, ki jih ne pridobimo z vsakodnevnimi gibalnimi izkušnjami, kot so: hoja, tek, lazenje, plazenje. Smiselno je dojenčka "učiti plavati", da spozna kot novo okolje vodo, s katero se lahko igra, jo pretaka, se z njo umiva, jo pije, se poliva, v njej lebdi in uživa.

Organizirana vadba dojenčkov in malčkov v Sloveniji poteka od leta 1998 dalje. Vadba poteka v skupinah, ki jih vodijo učitelji plavanja, posebej usposobljeni za delo z dojenčki in malčki v vodi. Vadba je v obliki deseturnih tečajev, enkrat tedensko po eno uro. V skupine je vključenih do deset dojenčkov ali malčkov s starši, učitelji pa celoten postopek vadbe usmerjajo. Vadba poteka po Fredovi metodi učenja plavanja, kjer so dojenčki in malčki varno nameščeni v posebne plavalne obroče, kar jim omogoča vodoravno lego v vodi (Šajber, 2006).

Zgodnji začetek »plavanja« je pomemben za celoten gibalni, psihični in socialni razvoj dojenčka. Vadba v vodi vpliva na telesni razvoj: na dihanje, na srčno-žilni sistem, na okostje, na mišičje in na uravnavanje telesne temperature. Gibanje v vodi pospešuje psihični razvoj dojenčka in malčka. Dojenček si lahko izpolni željo s svojimi lastnimi močmi, na primer ko priplava do igrače ali nazaj k staršem. Ko se dojenček ali malček začne samostojno gibati, se začnejo razvijati socialni odnosi. Dojenček obvlada vedno širše okolje in tako spoznava druge dojenčke in njihove starše ter se za kratek čas zadržuje pri njih. V kasnejših urah vadbe v vodi se družijo poznani dojenčki, ki se začnejo skupaj tudi igrati. V okolju, drugačnem od vsakodnevnega, se lahko ustvarijo različne nove situacije med starši in dojenčki (Šajber, 2006).

Če dojenčkom omogočimo gibanje v vodi, preden shodijo, se v vodi premikajo s sonožnimi odrivi (kasneje so podobni prsnemu udarcu). V kolikor šele po dvanajstem mesecu starosti začnejo s »plavanjem«, se bodo po vodi premikali z gibi hoje, torej izmenično. Malčke bo potrebno ponovno učiti prsnega udarca z nogami, vendar so sposobni učenja koordiniranih gibov šele po tretjem letu starosti (Šajber, 2006).

V raziskavi sva želeli ugotoviti, kako se obnašajo dojenčki in malčki na vadbi plavanja. Zanimalo naju je tudi, kako se obnašajo dojenčki in malčki do mater, izraženost posameznih tipov navezanosti pri skupini, ki obiskuje vadbo plavanja. Oblikovali sva hipotezo, da obstaja povezanost med dojenčkovo in malčkovo navezanostjo na mater in njegovim vedenjem na vadbi plavanja. Predvidevava, da več

varnosti in manj negotove navezanosti, kot jo izražajo dojenčki in malčki do matere, bolj so na vadbi plavanja dejavni, radovedni in manj strahu izražajo.

Metoda

Udeleženci

V raziskavo so bili vključeni dojenčki/malčki in njihove matere, ki so obiskovali vadbo plavanja za dojenčke in malčke v letu 2006 v Mariboru, na Ptuj, v Ljubljani in v Novem mestu. V raziskovalni vzorec je bilo zajetih 100 dojenčkov in malčkov, starih od 5 do 36 mesecev ($M = 13,35$; $SD = 7,89$) in njihove matere. Prevladovali so dojenčki (stari od 5 do 12 mesecev), ki jih je bilo 63, medtem ko je bilo malčkov (starih od 13 do 36 mesecev) 37. Takšna porazdelitev kaže tudi realno stanje med starostnima skupinama pri udeležbi na vadbi plavanja, kajti večinoma je na vadbo prijavljenih več dojenčkov kot malčkov.

Ocenjevalne lestvice so izpolnjevale matere dojenčkov in malčkov, ki so obiskovali vadbo plavanja. Njihova starost se je gibala od 23 do 40 let ($M = 30,57$; $SD = 3,57$). Matere, ki se udeležujejo organizirane vadbe plavanja za dojenčke in malčke, so dokaj visoko izobražene. Med materami, ki so sodelovale v raziskavi, jih je imelo največ končano univerzitetno izobrazbo (64 % mater), mater z magistrsko ali doktorsko izobrazbo pa je bilo 11. Ostale so imele srednjo izobrazbo.

Pripomočki

Matere so izpolnjevale *Lestvico otrokovega vedenja na vadbi plavanja*, *Ocenjevalno lestvico otrokovega obnašanja* do staršev in odgovorile na vprašanja o demografskih podatkih.

Lestvica otrokovega vedenja na vadbi plavanja je sestavljena na osnovi izkušenj prve avtorice pri delu z dojenčki in malčki (Fišer, 2006). Lestvica obsega 29 postavk, ki se nanašajo na vedenje otroka na vadbi plavanja. Postavke se nanašajo na otrokovo dejavnost na vadbi; njegov odnos do igrač, vrstnikov ter drugih odraslih oseb, ki so prisotne na vadbi; ter na njegovo splošno razpoloženje na vadbi. Naloga staršev je, da pogostost pojavljanja določenega vedenja ocenijo na lestvici od 1 do 5. Ocena 5 pomeni, da navedena trditev za otroka velja vedno med vadbo plavanja, 4 pogosto, 3 včasih, 2 redko, 1 pa nikoli.

Za ugotavljanje kakovosti otrokove navezanosti na mater sva prilagodili *Lestvico otrokove navezanosti na vzgojiteljico v vrtcu - CAKT* (Cugmas, 2007), ki sva jo preimenovali v *Ocenjevalno lestvico otrokovega obnašanja do staršev*. *CAKT* obsega 129 postavk, ki se nanašajo na otrokovo obnašanje do vzgojiteljice v bolj ali

manj stresnih situacijah (kadar je otrok utrujen, bolan ali prestrašen; kadar otrok ni v stresni situaciji). Postavke so razporejene v podlestvice, ki so bile identificirane na osnovi faktorске analize CAKT (Cugmas, 2007). Sestavljajo jo naslednji faktorji oziroma področja navezanosti: varnost, upiranje, neorganiziranost, izogibanje, odvisnost in zaupljivost. V pričujoči raziskavi je bila uporabljena prilagojena lestvica CAKT. Postavke lestvice so bile prilagojene temu, da so jih ocenile matere vključenih otrok, ter starosti otrok v vzorcu. *Lestvica otrokovega obnašanja do staršev* obsega 80 trditev, ki se nanašajo na odziv dojenčka in malčka do matere v različnih situacijah. Matere na ocenjevalni lestvici od 1 do 5 obkrožijo, v kolikšni meri trditev opisuje njihovega dojenčka ali malčka. Ocena 5 pomeni, da dojenček absolutno ni takšen in se opisano vedenje pri njem ne pojavlja; 4 pomeni, da dojenček ni takšen, opisano vedenje pa se pojavlja le izjemoma; 3 pomeni, da je dojenček deloma takšen; 2 da je večinoma takšen; 1 pa, da je absolutno takšen in je opisano vedenje značilno za dojenčka oziroma malčka. Ker je bila v pričujoči raziskavi uporabljena prilagojena lestvica CAKT, sva ponovno izračunali faktorško analizo in notranjo zanesljivost lestvice. Postopek faktorizacije prikaže 10 faktorjev, ki skupaj pojasnjujejo 91 % variance, iz česar sledi, da gre za dobro zanesljiv ocenjevalni inštrument.

Postopek

Izpolnjevanje ocenjevalnih lestvic je potekalo v mesecu marcu, aprilu in maju 2006. Lestvice so izpolnjevale matere, ki so z otroki obiskovale vadbo plavanja, in sicer individualno. Matere so bile seznanjene z namenom zbiranja podatkov in cilji raziskave. Ustno in pisno so jim bila posredovana navodila za izpolnjevanje. Izpolnjene ocenjevalne lestvice so vrnila na eni od naslednjih ur vadbe plavanja v pripravljeno mapo pri vhodu na bazen, tako je bila zagotovljena anonimnost. Odziv mater je bil relativno nizek. Razdeljenih je bilo več kot 250 lestvic, izpolnjenih je bilo 100, torej manj kot polovica.

Rezultati z razpravo

Vedenje otrok na vadbi plavanja

Značilnosti vedenja dojenčkov in malčkov na vadbi plavanja

Na osnovi rezultatov, ki so predstavljeni v tabeli 2 lahko rečemo, da so matere poročale, da so dojenčki in malčki na vadbi plavanja pogosto dejavni, živahni ter motivirani za dejavnost. Po bazenu se gibajo večinoma s sonožnimi, »žabjimi« gibi z nogami, redkeje z gibi hoje. Rezultati kažejo, da se dojenčki po mnenju njihovih mater na vadbi počutijo varno, jočejo zelo redko oziroma nikoli ter kažejo zanimanje

Tabela 2: Osnovna deskriptivna statistika ocen postavk Lestvice otrokovega vedenja na vadbi plavanja

Postavka lestvice	min	max	<i>M</i>	<i>SD</i>
1. Otrok je na vadbi dejaven	1	5	4,06	0,80
2. Otrok je motiviran za dejavnost	2	5	3,91	0,67
3. Otrok se na vadbi počuti varno	3	5	4,68	0,55
4. Otrok neselekcionirano vtika igrače v usta	1	5	3,56	1,31
5. Otrok je na vadbi tih in miren	1	5	2,11	0,93
6. Ob stiku z odraslimi se otrok ne prestraši	1	5	3,19	1,68
7. Otrok se igra: npr. plava z račko	1	5	3,91	0,97
8. Otrok se samostojno giba po bazenu	1	5	3,11	1,25
9. Otrok opazuje vrstnike	1	5	4,08	0,91
10. Otrok kaže pozitivna čustva do igrač	3	5	4,34	0,70
11. Otrok svojo pozornost usmeri na starša	2	5	3,62	0,88
12. Otroku je udobno, uživa, vendar ni aktiven	1	5	2,66	1,05
13. Otrok na vadbi joče	1	5	1,53	0,94
14. Otrok kaže zanimanje, je radoveden	2	5	4,33	0,67
15. Otrok se pomika po vodi z »žabjimi« gibi	1	5	3,28	0,95
16. Otrok je na vadbi glasen in poln energije	1	5	3,55	0,87
17. Otrok z igračami ponavlja preprosta dejanja (ploska, poliva, se vrti,...)	1	5	3,48	0,94
18. Otrok se pomika po vodi z gibi hoje	1	5	2,58	1,23
19. Otrok ves čas išče stik s staršem	1	5	2,85	0,88
20. Otrok »sodeluje« z otroki v skupini	1	5	3,68	1,04
21. Otrok se ne zmeni za vrstnike	1	4	1,76	0,85
22. Otrok igrače/predmete razvršča in ureja	1	5	2,16	1,24
23. Otrok ostane miren, ko je pri vaditeljici	1	5	3,91	1,29
24. Otrok si igrače ogleduje, jih tipa	3	5	4,42	0,71
25. Otrok s pogledom išče starša	1	5	2,55	1,20
26. Otrok se odziva na vaditeljčine spodbude	1	5	3,46	1,02
27. Otrok se ne zmeni za igrače	1	5	1,53	0,82
28. Otrok »plava«, tudi stran od staršev	1	5	3,67	0,96
29. Če je razburjen, ga težko potolažim	1	3	1,58	0,67

za okolico, so radovedni in raziskujejo. Dojenčki in malčki večinoma kažejo pozitiven odnos do igrač ter si jih ogledujejo in tipajo.

Dojenčki in malčki so bolj kot kadarkoli kasneje v njihovem razvoju odvisni od staršev in nanje navezani. Rezultati kažejo, da svojo pozornost na vadbi pogosto usmerjajo na mater. Kadar se matere nekoliko oddaljijo od svojih dojenčkov ali malčkov, jih ti v večini primerov s pogledom iščejo.

Rezultati faktorске analize postavk Lestvice otrokovega vedenja na vadbi plavanja

V faktorško analizo sva vključili postavke, ki se nanašajo na vedenje otroka na vadbi plavanja. Na podlagi nizke nasičenosti sva devet postavk izločili iz nadaljnjih analiz.

Faktorji so izločeni z metodo glavnih komponent, osnovna faktorška rešitev pa je pravokotno rotirana z metodo Varimax. Dobimo štiri faktorje, ki skupaj pojasnijo 52,2 % variance.

Iz tabele 3 in tabele 4 vidimo, da prvi faktor vključuje šest postavk, poimenovali sva ga *Zanimanje za okolico*. Otrok, ki je visoko ocenjen na tem faktorju, se na vadbi počuti varno, kaže zanimanje za okolico, za vrstnike ter za igrače in je radoveden. Povprečna ocena prvega faktorja je zelo visoka (4,26), kar kaže na to, da se dojenčki in malčki po mnenju njihovih mater v povprečju na vadbi plavanja počutijo dobro, zato kažejo zanimanje za okolico.

Drugi faktor sva poimenovali *Igralna aktivnost*. Postavke kažejo na raven otrokove igre z igračami. Otroci, ki so visoko ocenjeni na tem faktorju, z igračami ponavljajo preprosta dejanja, se simbolno igrajo in igrače razvrščajo in urejajo. So samostojni in se gibajo po bazenu z gibi hoje. Odzivajo se tudi na spodbude vaditeljice.

Tretji faktor se nanaša na *Otrokovo aktivnost*. Otrok, ki je visoko ocenjen na tem faktorju, je na vadbi dejaven, živahen, glasen, energičen ter motiviran za dejavnost. Po vodi se pomika s sonožnimi gibi, tudi v večji oddaljenosti od matere.

Četrti faktor kaže na *Odvisnost otroka od matere*. Zajema usmerjeno pozornost otroka na mater in nenehno iskanje matere s pogledom.

Izračunali sva tudi povezanosti med faktorji vedenja dojenčkov in malčkov na vadbi plavanja. Obstaja statistično značilna povezanost med *Zanimanjem za okolico* in *Igralno aktivnostjo* ($r=0,38$; $p<0,01$) ter med *Igralno aktivnostjo* in *Otrokovo aktivnostjo* ($r=0,42$; $p<0,01$). To pomeni, da se tisti dojenčki in malčki, ki se na vadbi plavanja počutijo varno in kažejo večje zanimanje za okolico, več igrajo z igračami. Tisti, ki so na vadbi bolj plavalno aktivni, bolj živahni, glasni in motivirani za dejavnost, se več igrajo z igračami.

Navezanost otroka na mater

Faktorji navezanosti

V faktorško analizo za ugotavljanje faktorjev navezanosti sva vključili postavke, ki se nanašajo na obnašanje dojenčka in malčka do matere. Na podlagi nizke nasičenosti (pod 0,30) sva določene postavke izločili iz nadaljnjih analiz. Faktorji so izločeni z metodo glavnih komponent, osnovna faktorška rešitev pa je pravokotno

Tabela 3: Nasičenost postavk in faktorji, ki se nanašajo na vedenje otrok na vadbi plavanja

Postavke lestvice	Faktor			
	1	2	3	4
Otrok se na vadbi počuti varno	,62			
Otrok opazuje vrstnike	,58			
Otrok kaže pozitivna čustva do igrač	,59			,45
Otrok kaže zanimanje, je radoveden	,69			
Otrok »sodeluje« z otroki v skupini	,70			
Otrok si igrače ogleduje, jih tipa	,59			
Otrok se igra: npr. plava z račko		,49		
Otrok se samostojno giba po bazenu		,66	,40	
Otrok z igračkami ponavlja dejanja		,56		
Otrok se pomika po vodi z gibi hoje		,63		
Otrok igrače/predmete razvršča in ureja		,74		
Otrok se odziva na vaditeljičine spodbude		,49		
Otrok »plava«, tudi stran od staršev		,51	,60	
Otrok je na vadbi aktiven			,79	
Otrok je motiviran za dejavnost			,74	
Otrok se pomika po vodi z »žabjimi« gibi			,61	
Otrok je na vadbi glasen in poln energije			,59	
Otrok svojo pozornost usmeri na starša				,74
Otrok ves čas išče stik s staršem				,71
Otrok s pogledom išče starša				,71

Tabela 4: Prikaz faktorjev vedenja pri vadbi plavanja

Faktor vedenja pri plavanju	α	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	% var.
1. faktor: <i>Zanimanje za okolico</i>	,72	6	4,26	0,50	22,8
2. faktor: <i>Igralna aktivnost</i>	,72	6	3,12	0,72	11,8
3. faktor: <i>Otrokova aktivnost</i>	,75	5	3,69	0,61	9,6
4. faktor: <i>Odvisnost otroka od matere</i>	,61	3	3,00	0,75	8,0

Opombe: α = Cronbachov koeficient alfa kot mera notranje zanesljivosti, *N* = število postavk v faktorju, % var. = % pojasnjene variance.

rotirana z metodo Varimax. Podobno kot v sorodnih študijah (Thompson, 1998; v Papalia, 2003), smo dobili štiri faktorje, ki skupaj pojasnjujejo 54,3% variance.

Tabeli 5 in 6 prikazujeta, kako se spremenljivke združujejo v faktorje. V prvi faktor se združujejo postavke, ki kažejo otrokovo odvisnost od matere. Otrok želi pozornost matere le zase.

Drugi faktor zajema postavke, ki se nanašajo na odnos otroka ob druženju z materjo in kaže na upiranje. Otrok, ki je visoko ocenjen na tem faktorju, ne sprejema

Tabela 5: Nasičenost postavk in faktorji navezanosti

Postavke lestvice	Faktor			
	1	2	3	4
47. Ko se po krajši ločitvi z otrokom prvič srečata, se "prilepi" na vas, vam ves čas sledi	,74			
48. Ko se po krajši ločitvi z otrokom prvič srečata, zahteva, da se ves čas ukvarjate samo z njim	,76			
57. Če je otrok utrujen ali bolan, se na vas "prilepi", vam ves čas sledi	,52			
60. Če je otrok utrujen ali bolan, hoče, da se posvetite samo njemu	,73			
63. Če je otrok utrujen ali bolan, je do vas zahteven, nepotrpežljiv	,48			,32
85. Ko otrok ni v stresni situaciji, želi, da se mu individualno posvetite	,73			
87. Ko otrok ni v stresni situaciji, je zelo odvisen od vas	,65			
96. Ko otrok ni v stresni situaciji, se »prilepi« na vas, vam ves čas sledi	,76			
99. Ko otrok ni v stresni situaciji, vašo pozornost želi le zase	,62			
118. Če se za kratek čas ločite od otroka, se vznemiri in težko ga potolažite	,54			,35
119. Če se za kratek čas ločite od otroka, to sprejme mirno	,60			
49. Ko se po krajši ločitvi z otrokom prvič srečata, je do vas telesno grob		,34		,36
51. Ko se po krajši ločitvi z otrokom prvič srečata in če je vznemirjen, se na tolažbo odzove z jezo		,66		,44
56. Če je otrok utrujen ali bolan, z jezo zavrne telesni stik z vami		,70		
58. Če je otrok utrujen ali bolan, se za vas ne zmeni, vas ignorira		,81		
59. Če je otrok utrujen ali bolan, izraža do vas jezo in nejevoljo		,72		
62. Če je otrok utrujen ali bolan, vas naganja v stran od sebe		,70		
65. Če je otrok utrujen ali bolan, je do vas telesno grob		,63		
92. Ko otrok ni v stresni situaciji, vaš telesni stik zavrne z jezo, uporom		,66		

Tabela 5 se nadaljuje na naslednji strani.

Tabela 5: Nasičenost postavk in faktorji navezanosti

Postavke lestvice	Faktor			
	1	2	3	4
42. Ko se po krajši ločitvi z otrokom prvič srečata, ga bolj kot vi zanimajo igrače ali vrstniki			,33	
44. Ko se po krajši ločitvi z otrokom prvič srečata, izraža topel, prijateljski odnos do vas			,37	,34
54. Ko se po krajši ločitvi z otrokom prvič srečata, se vam prijazno nasmehne			,53	
55. Ko se po krajši ločitvi z otrokom prvič srečata, se vas razveseli			,61	
71. Ko otrok ni v stresni situaciji, se veseli vaše prisotnosti			,76	
76. Ko otrok ni v stresni situaciji, je rad v vaši družbi			,31	,40
83. Ko otrok ni v stresni situaciji, z veseljem sprejme telesni stik z vami			,60	
86. Ko otrok ni v stresni situaciji, je v vaši prisotnosti sproščen			,63	
90. Ko otrok ni v stresni situaciji in ko je z vami, se veliko smeji			,53	
104. Ko otrok ni v stresni situaciji, je v vaši družbi dobro razpoložen			,66	
52. Ko se po krajši ločitvi z otrokom prvič srečata, se na vaša navodila odzove z jezo, uporom				,60
75. Ko otrok ni v stresni situaciji, vas hoče izsiljevati	,50			,43
77. Ko otrok ni v stresni situaciji, sili v stran od vas k drugi osebi				,62
80. Ko otrok ni v stresni situaciji, vas ne posluša				,55
94. Ko otrok ni v stresni situaciji, je do vas trmast, se vam upira				,55
98. Ko otrok ni v stresni situaciji, joče zaradi odsotnosti druge osebe				,61
106. Ko otrok ni v stresni situaciji, vam nagaja				,57

Opombe: Zaporedna številka postavke v tabeli pomeni zaporedno številko postavke v originalni lestvici CAKT.

telesnega stika s staršem, je telesno grob, zahteven in nepotrpežljiv. To vedenje se pojavlja, če je utrujen, bolan ali prestrašen, in tudi, ko ni v stresni situaciji.

V tretji faktor se združujejo postavke, ki kažejo na varno navezanost otroka na mater (v povprečju so matere takšno vedenje otrok ocenile kot najbolj pogosto). Otrok mater uporablja kot varno zatočišče, rad je v njeni družbi ter je dobro razpoložen.

Četrty faktor sva poimenovali *Upiranje z izogibanjem*. Združuje postavke, ki kažejo na ignoriranje matere in izogibanje stikom z njo. Otroci se ob poskusu materinega prigovarjanja odzovejo z jezo in uporom.

Tabela 6: Faktorji navezanosti

Faktor	α	N	M	SD
1. faktor: Zmedena navezanost	,87	11	2,92	0,62
2. faktor: Upiranje	,83	8	1,28	0,43
3. faktor: Varna navezanost	,77	10	4,48	0,27
4. faktor: Upiranje z izogibanjem	,73	7	1,73	0,50

Opombe: α = Cronbachov koeficient alfa kot mera notranje zanesljivosti, N = število postavk v

Povezanost med otrokovo navezanostjo na mater in njegovim vedenjem na vadbi plavanja

Izračuni *Pearsonovih koeficientov korelacije* so pokazali, da obstajajo pomembne, a zmerne povezanosti med otrokovo navezanostjo na mater in njegovim vedenjem na vadbi plavanja.

Izražanje varne navezanosti dojenčkov na mater se pozitivno povezuje z *Zanimanjem za okolico* in *Igralno aktivnostjo* ($r=0,20$; $<0,05$). Na vadbi opazujejo vrstnike, z njimi sodelujejo in se bolj zanimajo za igrače. V večji meri kot dojenčki in malčki kažejo znake zmedene navezanosti, bolj so na vadbi odvisni od matere ($r = 0,31$; $p < 0,01$) in jo, ne glede na situacijo, iščejo s pogledom ter nanjo usmerjajo vso svojo pozornost.

Ugotovljene povezanosti so nizke, ostali vidiki navezanosti in vedenja otrok na vadbi se ne povezujejo statistično pomembno.

Povezanost med posameznimi postavkami navezanosti in vedenja

Izračuni *Pearsonovih koeficientov korelacije* za posamezne postavke so pokazali nekaj statistično značilnih povezanosti, ki pa so relativno nizke. Bolj kot se dojenčki in malčki na vadbi plavanja počutijo varne, bolj ubogajo mater ($r=0,26$; $p<0,01$), ob njenih navodilih kažejo manj nejevolje in jeze ($r=0,27$; $p<0,01$). Tisti dojenčki in malčki, ki na vadbi pogosteje jokajo, tudi nekoliko bolj pogosto sledijo svojim materam ($r=0,27$; $p<0,01$).

Bolj kot se dojenčki in malčki samostojno gibajo po bazenu v vse smeri, torej plavajo tudi stran od matere, večkrat ob srečanju z njo kažejo jezo in upor ob posredovanju navodil ($r=0,37$ $p<0,01$); več pozornosti posvečajo igračam in vrstnikom kot pa materi ($r = 0,23$; $p<0,05$) in želijo biti samostojni, torej iščejo manj nasvetov ($r=0,32$ $p<0,01$).

Večjo pozornost, kot dojenčki in malčki usmerjajo na mater po krajši ločitvi od nje, manj se zanimajo za igrače ter vrstnike ($r=0,29$; $p<0,01$); do matere izražajo topel in prijateljski odnos ($r = 0,27$; $p < 0,01$) in z veseljem sprejmejo telesni stik z njo ($r = 0,29$; $p < 0,01$). Dojenčki, ki na vadbi ves čas iščejo stik z materjo, si tudi v ostalih situacijah želijo njene pozornosti le zase ($r = 0,36$; $p < 0,01$) in so zelo odvisni od nje ($r = 0,33$; $p < 0,01$).

Sklep

Rezultati pričujoče raziskave kažejo, da se večina dojenčkov in malčkov na vadbi plavanja dobro počuti, so dejavni, izražajo zanimanje za okolico in kažejo srednjo stopnjo odvisnosti od staršev. Izračun faktorske analize postavk prilagojene lestvice navezanosti CAKT je pokazal štiri faktorje navezanosti. Njihove vrednosti kažejo, da večina otrok izraža varno navezanost na starše. Izračuni *Pearsonovih koeficientov korelacije* med ocenami otrokovega vedenja na vadbi plavanja in njegovo navezanostjo na mater so pokazali, da zveze med omenjenima spremenljivkama obstajajo. Varno navezani dojenčki in malčki se na vadbi plavanja boljše počutijo in se bolj zanimajo za okolico. Zmedena navezanost pa se pomembno pozitivno povezuje z znaki otrokove odvisnosti od matere na vadbi plavanja. Rezultati pričujoče raziskave so podprli hipotezo, da obstaja pomembna povezanost med kakovostjo navezanosti dojenčka oz. malčka na mater in njegovim obnašanjem na vadbi plavanja.

Ugotovljena povezanost med navezanostjo in obnašanjem na vadbi plavanja, podpira zunanjo veljavnost prilagojene lestvice otrokove navezanosti. Raziskave številnih avtorjev namreč kažejo, da je varna navezanost otroka na starše pozitivno povezana z njegovo samostojnostjo in boljšimi odnosi z drugimi osebami (Van IJendoorn in Sagi, 1999). Varno navezani otroci so tudi bolj radovedni, samozavestni, več časa preživijo z vrstniki in se igrajo, manj so agresivni (Main, 1983). Varna navezanost otroku omogoča, da je manj časa pozoren na mater in več časa preživi v družbi z vrstniki in drugimi osebami ter pri igri (Cassidy, 1986). Rezultati pričujoče študije podpirajo vse omenjene ugotovitve drugih avtorjev.

Vseeno pa je potrebna določena kritičnost do uporabljenih lestvic. Pri faktorski analizi izločeni faktorji niso povsem enoznačni, zato jih je bilo težko poimenovati, in se pri lestvici navezanosti ne ujemajo povsem s faktorji, dobljenimi na osnovi originalne lestvice CAKT v predhodnih raziskavah (Cugmas, 2007). O razlogih lahko le ugibamo. Morda starši niso dovolj skrbno rešili lestvic. O majhni motiviranosti staršev za reševanje lestvice priča podatek, da je manj kot polovica staršev, ki smo jih prosili za sodelovanje, rešila lestvico. Da bi bili otroci, ki so bili ocenjeni v pričujoči raziskavi, premladi, da bi se na lestvicah diferencirali jasni faktorji, ne moremo trditi, saj raziskave vsaj v zvezi z navezanostjo (npr. Ainsworth idr., 1978) kažejo, da se faktorji varne in anksiozne navezanosti nedvoumno pojavljajo že pri enoletnih otrocih.

Pri pregledu dobljenih rezultatov nikakor ne moremo mimo dejstva, da starši verjetno niso najbolj objektivni ocenjevalci otrokovega vedenja. Ko matere ocenjujejo, kako se otroci obnašajo do njih, so lahko ob tem zelo subjektivne. Zagotovo se zgodi, da poskušajo otrokovo negativno vedenje čim prej pozabiti, ali pa odgovarjajo socialno zaželeno.

V nadaljnjih raziskavah bi bilo treba merjenje otrokove aktivnosti na vadbi plavanja in kakovost njegove navezanosti na mater dopolniti z metodo opazovanja. Opazovalci bi morali biti zunanji in oblikovane bi morali imeti enotne kriterije, saj si starši otrokovo aktivnost razlagajo v skladu s svojimi pričakovanji in tudi na osnovi siceršnje aktivnosti otroka v drugih situacijah.

Literatura

- Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E. in Wall, S. (1978). *Patterns of attachment. A psychological study of the Strange situation*. New Jersey: LEA, Hillsdale.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*. New York: Attachment Basic Books.
- Cassidy, J. (1986). The ability to negotiate the environment: An aspect of infant competence as related to quality of attachment. *Child Development*, 57, 331-337.
- Cugmas, Z. (1997). Povezanost med kvaliteto otrokove navezanosti na mater in otrokovim odnosom do vrstnikov, igre in učenja. [*Correlation between the attachment of children onto mother and the child's relationship to peers, Games and Learning*]. *Anthropos*, 29, 5-14.
- Cugmas, Z. (2007). Child's attachment to his/her mother, father and kindergarten teacher. *Early Child Development and Care*, 177, 349-368.
- Field, T.M. (1987). Interaction and attachment in normal and atypical infants. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 853-859.
- Fišer, P. (2006). *Povezanost med otrokovo navezanostjo na starše in njegovim vedenjem pri vadbi plavanja*. [*Correlation between the attachment of children onto mother and the behaviour of children in swimming practice*]. Neobjavljeno gradivo, Oddelek za pedagogiko, Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru.
- Horvat, L. in Magajna, L. (1987). *Razvojna psihologija [Developmental psychology]*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Main, M. (1983). Exploration, play, and cognitive functioning related to infant-mother attachment. *Infant Behavior and Development*, 6, 167-174.
- Main, M. in Solomon, J. (1986). Discovery of an insecure, disorganized/disoriented attachment pattern: Procedures, findings, and implications for the classification of behavior. V M. Yogman in T.B. Brazelton (ur.), *Affective development in infancy* (str. 95-124). Norwood, NJ: Ablex.
- Papalia, D.E., Olds, S.W. in Feldman, R.D. (2003). *Otrokov svet: Otrokov razvoj od spočetja do konca mladostništva*. [*Child's world- child's development from conception to the cult of youth*]. Ljubljana: Educy.
- Sroufe, L.A. (1997). *Emotional development*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Šajber, D. (2006). *Plavanje od rojstva do šole*. [*Swimming from birth to school*]. Radovljica: Didakta.
- Van Ijzendoorn, M.H. in Sagi, A. (1999). Cross-cultural patterns of attachment: Universal and contextual dimensions. V J. Cassidy in P. Shaver (ur.), *Handbook on attachment: Theory, research and clinical applications* (str.713-734). New York: Guilford Press.
- Waters, E. in Deane, K.E. (1985). Defining and assessing individual differences in attachment relationships: Q-methodology and the organization of behavior in infancy and early childhood. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50, 41-65.

Prispelo/Received: 23.03.2009

Sprejeto/Accepted: 12.12.2009